

Görsel-İşitsel Çeviri ve Engelsiz Erişim

A. Şirin OKYAYUZ

İçindekiler

İçindekiler	7
1. Giriş.....	9
2. Engelsiz erişim ve çeviri	13
3.Görsel-işitsel ürünlere erişim sağlamak için çeviri	19
4. Çeviri türleri	33
4.1 Ayrıntılı Altyazı- Sağırılar ve işitme engelliler için altyazı çevirisi	34
4.2 Sesli Betimleme	55
4.3. İşaret dili ile görsel-işitsel çeviri	67
4.4. Diğer türler:	75
4.4.1. Canlı Altyazı Çevirisi	76
4.4.2. Üstyazı çevirisi	82
5. Sonuç	91
Kaynakça.....	97

1. Giriş

Çeviri, özünde, 'erişimi' sağlamak için yapılan bir edimdir. Bir kurguya, duyguya ve her türlü iletişime, dil, kültür veya başka bir engelinden dolayı erişimi olmayan bir kitleye veya kişiye bilgi aktarmak ve bilgi edinme hakkını sağlamak için çeviri yapılır.

Bu düşünceden hareketle, erişim çevirinin özünde yatan bir kavramdır. Günümüzde ise, çeviribilimciler ve uygulayıcılar arasında çevirinin erişim için yapılan bir edim olduğu ifade edildiğinde, bu aktarıma başka bir anlam yüklenmiştir. Erişim için çeviri ifadesi, çağdaş çeviribilimde, engelsiz erişim için çeviri yapılması anlamında, yani engelli bireylerin belli ürünlere, ortamlara ve benzerine erişimlerini sağlamak için yapılan çeviri türlerine işaret etmek için kullanılmaktadır.

Çeviribilim bağlamında bir engeli yüzünden (örneğin, görme engeli, işitme engeli) bir kaynak metne erişimi olmayan bireylere erişim sağlamak için yapılan tüm çeviri türlerini kapsar.

Günümüzde, engelsiz erişim için yapılan çeviri türleri, hem Türkiye'de hem de dünyanın birçok yerinde, giderek yaygınlaşmakta ve çeşitlenmektedir. Hem dil içi, hem diller arası, hem de (ileride örneklerini vereceğimiz gibi) düzgüler arası çeviri edimleri söz konusu olmaktadır. Hatta, aynı kaynak metin birçok farklı biçimde çevrildiğinden, değişik kitlelere erişim olanağı sağlanmaktadır. Örneğin, bir yabancı dizinin işitme engelliler için Türkçe altyazı çevirisi (ayrıntılı altyazı

çevirisi), işaret dili çevirisi ve dublaj çevirisinin üstüne sesli betimlemesi yapılmaktadır. Her bir çeviri türü farklı özellikleri ve/ya engelleri olan kitlelere erişim sağlayacak biçimde tasarlanır.

Engelsiz erişim için yapılan çeviri türleri aslında birçok kişi tarafından bilinse de, bu çevirilerin nasıl yapıldığına dair veya nasıl yapılması gerektiğine ilişkin birçok yanlış bulunmaktadır. Örneğin, Sağır ve işitme engelliler için yapılan ayrıntılı altyazı çevirisi, birçok örneğinde, dil içi bir uygulama olarak icra edilir. Bu duruma, Türk dizilerine erişim için Türkçe ayrıntılı altyazı yazılması örneği verilebilir. Bu edimin, karakterler tarafından dillendirilen repliklerin kısaltılarak ekranın alt kısmına yazılmasından ve bu döküme karakter isimleri ile birkaç ses efektinin eklenmesinden ibaret olduğunu düşünenler bulunmaktadır.

Bu yanlışların birçok nedeni olabilir; ancak, ülkemizde yeni gelişen bu çeviri türlerine ilişkin araştırmaların eksikliğinden dolayı böyle yanlışların sürdüğü de yadsınmaz. Örneğin, Türkiye’de yurt dışındaki meslektaşlar tarafından çok da takdir edilen, kaliteli bir sesli betimleme uygulaması olmasına rağmen¹, Türkiye’deki üniversitelerin çeviribilim bölümlerinin çoğunda hâlen sesli betimlemeye yönelik dersler bulunmamaktadır. Bu çeviri türü, alaylı olarak çevirmenlik yapan, engellilere yönelik derneklerle çalışan ve dernek içinde eğitim almış kişilerin yapabileceği bir çeviri türü olarak görülmektedir. Çeviribilimci akademisyenler tarafından, kimi yerlerde tam olarak ‘benimsenmemiş’ hatta kimi çevrelerde ‘kapsam dışı’ olarak bile değerlendirildiğinden, bu çeviri tü-

¹ Bkz: Yılmaz, E., Kolivar, E. ve Ş. Okyayuz. *Audio description in Turkey: A Look at Quality Norms and Assessment*. UMAQ International Conference “Understanding Quality in Media Accessibility” 04 - 05 June 2018, Universitat Autònoma de Barcelona, Spain.

ründe aynı nedenle yeterli sayıda akademik çalışma yapılmamaktadır. Bu durum, sektöre konuyla ilgili gerektiği ölçüde verimli bilgi girişi sağlanmamasına yol açmaktadır. Bu tespitten de anlaşılacağı gibi, Türkiye’de medya ürünlerine engelsiz erişim için yapılan çeviri örnekleri bulunsa da, bu konulara gereken oranda akademik özen gösterilmediğini söylemek yerinde olacaktır.

Son yıllarda, bu çeviri türleri konusunda yapılan çalışmaların sayısı, geçmişe görece olarak artmıştır, (örneğin bkz. Güven 2017, 2018; Okyayuz 2016, 2017; Okyayuz ve Kaya 2017; Tanış-Polat 2009); ancak, yine de, yurt dışındaki çalışma yoğunluğuna kıyasla çok az sayıda araştırma yapılmaktadır. Bu eser, vurgulanmaya çalışılan bu açığı kapatmak için atılan küçük bir adım olsa da, önemli çalışmalara vesile olacak bir adım olması dileğiyle kaleme alınmıştır.

Çalışmada ilk olarak, çeviribilim kapsamında engelsiz erişim kavramı irdelenecek, Türkiye’de ve dünyadaki durum anlatılacaktır. Sonrasında, engelsiz erişim için yapılabilecek çeviri türleri tanıtılacak ve bu türlerin ayrıntıları ayrı bölümler altında incelenecektir. Çalışmanın amacı, engelsiz erişim için yapılan çeviri türlerini tanıtmak, bu alanlarda çalışacak genç çevirmenlere ve ilgili meslektaşlara, doğru ve yerinde bilgiler aktararak önlerini görmelerini sağlamaktır.

Çevirmenlik mesleğinin bir parçası olan bu edimlerin, bir başka deyişle çeviri türlerinin, özellikle de eğitilmiş çevirmenler tarafından bilinmesi, gereken özenin gösterilmesi, eğitiminin alınması için gerekli adımların atılmasının teşvik edilmesi, özellikle kaliteli engelsiz erişim konusunda belli gelişmelerin sağlanması bakımından önemlidir.

Kaynakça

- AB ENGELLİLİK STRATEJİSİ. (2010). Yürürlüğe Giriş Tarihi: 15 Kasım 2010. Son erişim: Ağustos 2018. file:///C:/Users/User/Downloads/dpb_engelli_kitapci.pdf
- AÇAN, Z. (2001). *A Study of Sign Languages and Turkish Sign Language*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- AÇAN, Z. (2007). *A linguistic analysis on basic sentences types in Turkish Sign Language (TİD) with reference to non-manual activity*. Doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- AIIC - International Association of Conference Interpreters. (2018). *AIIC recognises that conference interpreters use spoken and/or sign languages*. Son erişim Ağustos 2018: <https://aiic.net/search/authors/4338>.
- AKALIN, Ş. H., ORAL, A. Z. ve CAVKAYDAR, S. (2014). *Türk İşaret Dili*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- ARIK, E. (2003). *Spatial representations in Turkish and Sign Language of Turkey (TİD)*. Yüksek Lisans Tezi. Amsterdam Üniversitesi, Hollanda.
- ARIK, E. (2009). *Spatial Language: Insights from sign and spoken languages*. Doktora Tezi. Purdue Üniversitesi, West Lafayette, IN, ABD.
- ARIK, E. (2012-2015). *Turkish Sign Language Bibliography- Türk İşaret Dili (TİD) Kaynakçası*. <http://www.enginarik.com/turkish-sign-language-bibliography>.
- ARUMI-RIBAS, M. ve P. ROMERO FRESCO. (2008). "A Practical Proposal for the Training of Respeakers". *The Journal of Specialised Translation* Issue 10 - July 2008. https://www.jostrans.org/issue10/art_arumi.pdf.

- ASSIS ROSA, A. (2001). "Features of oral and written communication in subtitling". (*Multi Media Translation: Concepts, Practices and Research*, (Ed.) Y. Gambier ve H. Gottlieb. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins. 213-221.
- ATAMAN, A. (2009). *Engelsiz Üniversite Yasal Temeller*. Son erişim: Ağustos 2018. http://www.yok.gov.tr/documents/10279/29816/engelsiz_universite_aysegul_ataman.pdf/2699c543-0e76-417c-b0bc-a855062c92fb.
- AUDIO DESCRIPTION INTERNATIONAL. (2005). "*Guidelines of Audio Description*". Son erişim Ağustos 2018: <http://www.adinternational.org/ADIGuidelines.html>.
- BAARING, I. (2006). "Respeaking-based online subtitling in Denmark". *Intralinea, Special Issue*. http://www.intralinea.it/specials/respeaking/eng_open.php (consulted 26.2. 2008).
- BAKHTIN, M. M. (1986). *Speech Genres and Other Late Essays*, (Ed.) C. Emerson ve M. Holquist, Çeviri: Vern W.McGee, Austin: University of Texas Press.
- BAŞ, N. (2016). *Görsel-İşitsel Çeviri, Dublaj ve Sesli Betimleme*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ENGELLİ HAKLARI SÖZLEŞMESİ. (2006) Yürürlüğe Giriş Tarihi: 13 Aralık 2006. Son erişim Ağustos 2018. http://www.tiemf.org.tr/arsiv/mevzuatlar/bm_engellihaklari_sozlesmesi.pdf.
- BENECKE, B. (2004). "Audio description". *Meta*, 49 (1), 78-80. Son erişim Ağustos 2018: <https://www.erudit.org/revue/meta/2004/v49/n1/009022ar.html>. DOI:10.7202/009022ar.
- BENECKE, B. (2007). "Audio Description: Phenomena of information se-quencing". *MuTra 2007. LSP Translation Scenarios: Conference Proceedings*. Son erişim Ağustos 2018: http://www.euroconferences.info/proceedings/2007_Proceedings/2007_Benecke_Bernd.pdf.
- BESEGHI, M. (2013). "Having fun in the classroom: Subtitling activities". *Language learning in higher education*, III/2 pp. 395-407.

- BIANCHI, F. (2015). "Subtitling science: An efficient task to learn content and language". *Lingue e Linguaggi* XV 7-25.
- BOGUCKI, L. ve DECKERT, M. (2015). Introduction, *Accessing Audio-visual Translation*. (Ed.) L. Bogucki ve M. Deckert. Lodz Studies in Language Vol 35, Frankfurt Am Mein: Peter Lang Edition, 9-10.
- BORG, T. (2008). *Theater Surtitles: The aurally handicapped as target audience*, University of Tampere, School of Modern Languages and Translation Studies, Yüksek Lisans Tezi. file:///C:/Users/User/Downloads/borg_tanja.pdf.
- BRANIGAN, E. (1992). *Narrative Comprehension and Film*, London and New York: Routledge.
- BRANJE, C. J ve FELS, D. I. (2012). "LiveDescribe: Can Amateur Describers Create High-Quality Audio Description?". *Journal of Visual Impairment ve Blindness*, Vol: 106, No: 3, 154-165.
- BRAUN, S. ve ORERO, P. (2010). "Audio description with audio subtitling- an emergent modality of audiovisual localization". *Perspectives*, 18:3, 173-188. DOI: 10.1080/0907676X.2010.485687.
- BRAUN, S. (2008). "Audio Description Research: State of the art and beyond". *Surrey Scholarship*. Son erişim Ağustos 2018: <http://epubs.surrey.ac.uk/translation/13>.
- BRAUN, S. (2011). "Creating Coherence in Audio Description". *Meta*, 56 (3). 645-662. <https://www.erudit.org/revue/meta/2011/v56/n3/1008338ar.pdf>. DOI: 10.7202/1008338ar.
- BULMER, A. (2006). Integrated audio description. Son erişim Ağustos 2018: www.developingaudiences.com/documents/envisage_transcript.doc.
- BURTON, J. (2009). "The Art and Craft of Opera Surtitling". *Audiovisual Translation: Language Transfer on Screen*. (Ed.) J. Diaz Cintas and G. Anderman, Basingstoke: Palgrave Macmillan. 58-70.
- CAIMI, A. (2006). "Audiovisual Translation and Language Learning: The Promotion of Intralingual Subtitles". *The Journal of Specialised Translation*, VI, 85-98.

- CAMARA, L. ve ESPASA, E. (2011). "The Audio Description of Scientific Multimedia". *The Translator*, 17:2. 415-437. DOI: 10.1080/13556509.2011.10799496.
- CARROLL, M. ve J. IVERSSON. 1998. "Code of Good Subtitling Practice". *ESIST- European Association for Studies in Screen Translation*. http://www.esist.org/ESIST%20Subtitling%20code_files/Code%20of%20Good%20Subtitling%20Practice_en.pdf.
- CHAUME VARELA, F. (2013). "The turn of audiovisual translation: New audiences and new technologies", *Translation Spaces* 2. 105-123. DOI 10.1075/ts.2.06cha.
- COOK, G. (2010). *Translation in Language Teaching*. UK: Oxford.
- CORRAL, A. ve LLADO, R. (2011). "Opera multi-modal translation: Audio describing Karol Szymanowski's Krol Roger for the Liceu theatre", Barcelona, *The Journal of Specialized Translation*, 15. 163.179. http://www.jostrans.org/issue15/art_corral.php.
- CROOK, T. (1999). *Radio Drama Theory and Practice*, London: Routledge.
- DE COSTER, K. ve MÜJLEIS, V. (2007). "Inter-sensorial translation: Visual art made up by words". *Media for All: Subtitling for the deaf, audio description and sign language*. (Ed.) J. Diaz-Cintas, P Orero ve A. Remael. Amsterdam: Rodopi, 189-200.
- DELABASTITA D. (1989). "Translation and Mass-Communication: Film and TV Translation as Evidence of Cultural Dynamics." *Babel* 35(4), 193-218.
- DEWOLF, L. (2001). "Surtitling Operas. With examples of Translations from German into French and Dutch", (*Multi*)*Media Translation: Concept, Practices and Research*. (Ed.) Y. Gambier ve H. Gottlieb, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins. 179-188.
- DI GIOVANNI, E. (2014). "Visual and narrative priorities of the blind and non-blind: eye-tracking and audio description". *Perspectives*, 22:1, 136-153. DOI: 10.1080/0907676X.2013.769610.
- DÍAZ CİNTAS, J. (2005). "Audiovisual Translation Today. A Question of Accessibility for All". *Translating Today* 4, 3-5.

- DÍAZ CÍNTAS, J. ve A. REMAEL. (2007). *Audiovisual Translation: Subtitling*, Manchester: St. Jerome Publishing.
- DÍAZ CÍNTAS, J ve M. FERNÁNDEZ CRUZ, M. (2008). "Using subtitled video materials for foreign language instruction". *The didactics of audiovisual translation*, (Ed.) J. Díaz Cintas, Amsterdam, 201-14.
- DIKYUVA, H. (2011). *Aspect non-manual expressions in Turkish Sign Language (TİD)*. Yüksek Lisans Tezi. University of Central Lancashire: Preston, İngiltere.
- Directive 2007/65/EC of the European Parliament and the Council of December 2007 amending Council Directive 89/552/EEC on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the pursuit of television broadcasting activities*, 2007, OJ L332:27-45. Son erişim: Ağustos 2018. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV%3A124101>.
- Directive 2010/13/EU of the European Parliament and of the Council of 10 March 2010 on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in the Member States concerning the provision of audiovisual media services (Audiovisual Media Services Directive)*, 2010. OJ L95:1-24. Son erişim: Ağustos 2018. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ%3AC%3A2013%3A260%3AFUL>.
- EDGAR-HUNT, R., J. MARLAND, S. RAWLE. (2012). *Film Dili* (Özgün adı: The Language of Film). İstanbul: Literatür Yayınları.
- EUGENI, C. (2006). "Introduzione al rispeaking televisivo". Son erişim 26.02.2018. http://www.intralineait.com/specials/respeaking/eng_more.php?id=444_0_41_0_M.
- EUGENI, C. (2008). "A Sociolinguistic Approach to Real-time Subtitling: Respeaking vs. Shadowing and Simultaneous Interpreting". *English in International Deaf Communication, Linguistic Insights series*. (Ed.) C.J. Kellett Bidoli and E. Ochse, vol. 72, Bern: Peter Lang, 357-382.
- FELS, D. I., ve UDO, J. P. ve DIAMOND, J. E. ve DIAMOND, J. I. (2006). "A comparison of alternative narrative approaches to vi-

- deo description for animated comedy". *Journal of Visual Impairment and Blindness*, 100, 295-205.
- FINBOW, S. (2010). "The state of audio description in the United Kingdom- from description to narration". *Perspectives*, 18:3. 215-229. DOI: 10.1080/0907676.2010.485685.
- FIRAT, B. (2019). "Medya ürünlerinde işaret dili çevirmenliği" Yayınlanmamış bildiri, Kafkas Üniversitesi 6. Çeviri Seminerleri. Kars. 8.04.2019.
- FOERSTER, A. (2010). "Towards a creative approach in subtitling: A case study". *New Insights into Audiovisual Translation and Media Accessibility, Media for All 2*. (Ed.) J. Diaz Cintas, A. Matamala ve J. Neves, Amsterdam: Rodopi. 81-98.
- FRYER, L. (2010). "Audio description as audio drama- a practitioner's point of view". *Perspectives*, 18: 3, 205-213. DOI: 10.1080/0907676X.2010.485681
- FRYER, L. ve FREEMAN, J. (2013). "Cinematic language and the description of film: keeping AD users in the frame". *Perspectives*, 21:3. 412-426. DOI: 10.1080/0907676X. 2012.693108.
- GAMBIER, Y. (2006). Mutlimodality and Audiovisual Translation". (Ed.) M. Carrol, H. Gerymisch-Arbogast ve S. Nauert. *Proceedings from MuTra 2006: Audiovisual Translation Scenarios*. Son erişim: Ağustos 2018: http://www.translationconcepts.org/pdf/2006_Gambier_Yves.pdf.
- GOTTLIEB, H. (1992). "Subtitling- a new university discipline". *Teaching Translating and Interpreting*. (Ed.) C. Dollerup, Amsterdam: John Benjamins. 161-170.
- GOTTLIEB, H. (2001). *Text, Translation and Subtitling- in theory and in Denmark*. Son erişim Ağustos 2018: http://www.tolk.su.se/polopoly_fs/1.58139.1321532012!/gottlieb_2001c.pdf.
- GÖKGÖZ, K. (2009). *Topics in Turkish Sign Language (Türk İşaret Dili, TİD) Syntax: Verb movement, negation and clausal structure*. Yüksek Lisans Tezi. Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- GRIESEL, Y. (2000). *Translation in Theater*. Frankfurt: Peter Lang.

- GRIESEL, Y. (2009). "Surtitling: surtitles an other hybrid on a hybrid stage". *TRANS Revista de Traductologia*, Num. 13, Dossier. 119-127. http://www.trans.uma.es/pdf/Trans_13/t13_119-127_YGriesel.pdf.
- GÜVEN, M. (2018). "Sesli Betimleme Araştırmalarında Güncel Yönelimler". *Journal of Linguistics Research*. Vol. 29, Issue. 2, 107-127.
- GÜVEN, M. (2017). "Türkçe Sesli Betimlemede Gönderimsel Ögeler". *Journal of Linguistics Research*. Vol. 28, Issue. 2, 1-20.
- HAG, R. (2005). "Verbalizing the visual: The construction of meaning in audio description". Son erişim Ağustos 2018: <http://rainahaig.com/index.php?id=60>.
- HAY, J. (1998). "Subtitling and Surtitling". *Translation for the Media*, (Ed.) Yves Gambier, Manchester: St. Jerome. 131-138.
- HERMAN, D. (2009). "Cognitive Narratology", P. Hühn, J. Pier vd. (ed.). *Handbook of Narratology*, Berlin/New York: Walter de Gruyter, 80-97.
- HOLLAND, A. (2009). "Audio description in the theatre and the visual arts: Images into words". *Audiovisual Translation: Language Transfer On Screen*. (Ed.) G. Anderman ve J. Diaz-Cintas. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 170-185.
- ITC. (2000). ITC Guidelines on standards for audio description. Son erişim Ağustos 2018: http://www.itc.org.uk/codes_guidelines/broadcasting/tv/sub_sign_audio/audio_description_stnds?a=87101
- IVARSSON, J. ve M. CARROLL. (1998). *Subtitling*. Simrishamn: TransEdit.
- JAKOBSON, R. (1963). *Essais de linguistique générale*. Paris: Minuit.
- JIMENEZ HURTADO, C ve GALLEGO, S. S. (2013). "Multimodality, translation and accessibility: a corpus-based study of audio description". *Perspectives*, 21:4. 577-594. DOI: 10.1080/0907676X.2013.831921.
- KARAMITROGLOU, F. (1998). "A proposed set of subtitling standard in Europe". *Translation Journal*, 2:2. <http://accurapid.com/journal/04stndrd.htm>.

- KAYA, M. (2019). RTÜK – “Görme ve İşitme Engellilere Yönelik Hizmetler Paneli”. Yayınlanmamış konuşma metni.
- KOBAL, H. Ş., ve ŞENTURAN, Ş. (1995). *İşaret Dili Alfabeti*. Ankara.
- KRESS, G. (2010). *Multimodality: A social semiotic approach to contemporary communication*, London: Routledge.
- KRUGER, J-L. (2010). “Audio narration: re-narrativising film”, *Perspectives*, 18:3. 231-249. DOI: 10.1080/0907676X.2010.485686.
- KUBUŞ, O. (2008). *An Analysis of Turkish Sign Language (TİD) phonology and morphology*. Yüksek Lisans tezi. ODTÜ, Ankara.
- LUCKMANN, T. (1990). “Social communication, dialogue and conversation.” *The Dynamics of Dialogue*. (Ed.) I. Markova ve K. Foppa. Hemel ve Hempstead: Harvester and Wheatsheaf, 45-61.
- MAKAROĞLU, B. (2012). *Türk İşaret Dili’nde soru: Kaş hareketlerinin dilsel çözümlemesi*. Yüksek Lisans tezi. Ankara Üniversitesi.
- MARZA IBANEZ, A. (2010). “Evaluation criteria and film narrative. A frame to teaching relevance in audio description”. *Perspectives*, 18:3. 143-153. DOI: 10.1080/0907676X.2010.485682.
- MASZEROWSKA, A. (2015). “Highlight the lights: Towards strategies for audio describing lightening in film”. *Perspectives*, 23:3. 406-423. DOI:10.1080/0907676X.2014.996235.
- MATAMALA, A. ve REMAEL, A. (2015). “Audio-description reloaded: An analysis of visual scenes in 2012 and Hero”. *Translation Studies*, 8:1. 63-81. DOI: 10.1080/14781700.2014.943678.
- MATAMALA, A. ve ROMERO-FRESCO, P. ve DANILUK, L. (2017). “The Use of Respeaking for the Transcription of Non-Fictional Genres An Exploratory Study”. *inTRAlinea Volumes* http://www.intralinea.org/specials/article/the_use_of_respeaking_for_the_transcription_of_non_fictional_genres.
- MATEO, M. (2001). “Performing musical texts in a target language: The case of Spain”. *Across Languages and Cultures*, 2. 31-50.
- MCCLARTY, R. (2012). “Towards a Multidisciplinary Approach in Creative Subtitling”. *MonTi* 4. 133-153. <http://dx.doi.org/10.6035/MonTI.2012.4.6>.

- MESLEKİ YETERLİLİK KURUMU (MYK). (2012). MYK Çalışma Grubu Tarafından Taslak Meslek Standardı Hazırlandı. Son erişim Ağustos 2018: <https://www.myk.gov.tr/index.php/tr/haberler/34-meslek-standartlar-dairesi-bakanl/1056-myk-calma-grubu-tarafndan-taslak-meslek-standard-hazland%202012>.
- MESLEKİ YETERLİLİK KURUMU (MYK). (2012). Ulusal Meslek Standardı: Çevirmen (Seviye 6). Son erişim Ağustos 2018: https://portal.myk.gov.tr/index.php?dl=2016/1/13/0.290311001452678984_cevirmen_seviye_6_ums.pdf.
- MESLEKİ YETERLİLİK KURUMU (MYK). (2018). İşaret Dili Çevirmeni (Seviye 6) Taslak Yeterliliği Hazırlandı <https://www.myk.gov.tr/index.php/tr/haberler/34-meslek-standartlar-dairesi-bakanl/1794-aret-dili-cevirmeni-seviye-6-taslak-yeterlili-hazland>.
- MITTERER, H. ve J.M. MCQUEEN. (2009). "Foreign Subtitles Help but Native-Language Subtitles Harm Foreign Speech Perception". *PLoS ONE*, IV/11 1-5.
- MONACO, J. (2000). *How to Read a Film. Movies, media and multimedia*. New York: Oxford University Press.
- NEVES, J. (2005). *Audiovisual Translation: Subtitling for the Deaf and Hard-of-Hearing*. School of Arts, Roehampton- University of Surrey. [/roehampton/handle/10142/12580C:/users/user/downloads/neves%20audiovisual.pdf](http://roehampton.openrepository.com/roehampton/handle/10142/12580C:/users/user/downloads/neves%20audiovisual.pdf).
- NEVES, J. (2008). "10 fallacies about Subtitling for the d/Deaf and the hard of hearing". *JoSTrans- The Journal of Specialised Translation*, Issue 10. 128-143. http://www.jostrans.org/issue10/art_neves.pdf.
- NEVES, J. (2009). "Interlingual Subtitling for the Deaf and Hard of Hearing", *Audiovisual Translation: Language Transfer on Screen*, (Ed.) J. Diaz Cintas and G. Anderman, Basingstoke: Palgrave Macmillan. 151-169.
- NEVES, J. (2012). "Multi-sensory approaches to (audio)describing visual art". *Multidisciplinarity in audiovisual translation*. (Ed.) R. Agost, E. Di Giovanni ve P. Orero. *Monti*, 4, 277-293.

- OFCOM. (2008). Code on Television Access Services. Son erişim Ağustos 2018: <http://stakeholders.ofcom.org.uk/binaries/broadcast/other-codes/ctas.pdf>.
- OKYAYUZ, A. Ş. (2016). *Altyazı Çevirisi*. Ankara: Siyasal Yayınevi.
- OKYAYUZ, A. Ş. ve KAYA, M. (2016). "Erişim Çağında Azınlığa Gönderim ve bir Çeviri Türü olarak Sesli Betimleme". *The Journal of Academic Social Science*. Number 51. Autumn III.2016.
- OKYAYUZ, A. Ş. ve KAYA, M. (2017). *Görsel-İşitsel Çeviri Eğitimi*. Ankara: Siyasal Yayınevi.
- OKYAYUZ, A. Ş. (2017). "Sesli Betimlemenin Çeviribilim Sınıflarında Tanıtımı İçin Bir Eğitim Bileşeni Önerisi". *Turkish Studies*. 22/12, 559-586.
- OKYAYUZ, Ş. ve FIRAT, B. ve ORAL, Z. (2017) *Sağlırların ayrıntılı altyazı ve işaret dili çevirisiyle görsel-işitsel ürünlere erişimine ilişkin anket çalışması*. Yayımlanmamış.
- ORAL, A. Z. (2017). *Türk İşaret Dili Çevirisi*. Siyasal Kitabevi, Ankara.
- ORERO, P. (2005). "Audio Description: Professional Recognition, Practice and Standards in Spain". *Translation Watch Quarterly*, I.1, 7-18.
- ORERO, P. (2008). "Three different receptions of the same film". *European Journal of English Studies*, 12:2, 179-193. DOI: 10.1080/13825570802151454.
- ÖZKUL, A. (2013). *A phonological and morphological analysis of instrumental noun-verb pairs in Turkish Sign Language*. Yüksek Lisans Tezi. Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- PAVESI, M. ve E. PEREGO. (2008). "Tailor-made interlingual subtitling as a means to enhance second language acquisition". *The didactics of audiovisual translation*, (Ed.) J. Díaz Cintas. Amsterdam, 215-26.
- PELL, E. ve FINE, E. M. (1996). "Evaluating visual information provided by audio description". *Journal of Visual Impairment and Blindness*, 90, 378-385.

- PETTITT, B. ve SHARPE, K. ve S. COOPER, S. (1996). AUDETEL: "Enhancing telesight for visually impaired people". *British Journal of Visual Impairment*, 14, 48-52.
- PUJOL, J. ve ORERO, P. (2007). "Audio Description Precursors: Ekphrasis, Film Narrators and Radio Journalists". *Translation Watch Quarterly*, 3:2, 49-60.
- RAI, S. ve GREENING, J. ve PETRÉ L. (2010). *A Comparative Study of Audio Description Guidelines Prevalent in Different Countries*, London: RNIB. http://audiodescription.co.uk/uploads/general/RNIB_AD_standards.pdf.
- RAMOS CARO, M. (2016). "Testing audio narration: the emotional impact of language in audio description". *Perspectives*. DOI: 10.1080/0907676X.2015.1120760.
- RAMOS PINTO, S. (2012). "Audiovisual Translation in Portugal: The Story so Far". *Anglo Saxonica Ser III N 3*. (Ed.) A. Pym ve A. Assis Rosa, Special Edition. <http://www.ulices.org/anglo-saxonica/serie-iii-no-3-2012.html>.
- RAMOS, M. (2015). "The emotional experience of films: does Audio Description make a difference?" *The Translator*, 21:1, 68-94. DOI: 10.1080/13556509.2014.994853.
- REMAEL, A. (2003). "Mainstream Narrative Film Dialogue and Subtitling". *The Translator*. Volume 9, Number 2. 225-247.
- REMAEL, A. ve B. VAN DER VEER. (2006). "Real-time Subtitling in Flanders: Needs and Teaching". *Intralinea, Special Issue*. http://www.intralinea.it/specials/respeaking/eng_open.php
- REMAEL, A. ve VERCAUTEREN, G. (2007). "Audio Describing the Exposition Phase of Films, Teaching Students What to Choose". *Trans* 11, 73-94.
- REDZIOCH-KORKUZ, A. (2015). "Media Accessibility and Opera in Poland". *Accessing Audiovisual Translation*. (Ed.) L. Bogucki ve M. Deckert. Lodz Studies in Language, Vol 35, Frankfurt am Main: Peter Lang Edition, 149-162.
- RESMÎ GAZETE. (2006). Türk İşaret Dili Sisteminin Oluşturulması ve Uygulanmasına Yönelik Usul Ve Esasların Belirlenmesine İlişkin

- Yönetmelik. Son erişim Ağustos 2018: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/04/20060414-2.htm>.
- RESMÎ GAZETE. (2009). Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme. Son erişim Ağustos 2018: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090714-1.htm>
- SALWAY, A. (2007). "A corpus-based analysis of audio description". *Media for all: subtitling for the deaf, audio description and sign language*. (Ed.) J. Diaz Cintas, P. Orero ve A. Remael Amsterdam: Rodopi. 151-174.
- SESLİ BETİMLEME DERNEĞİ (SEBEDER) (2018). Hakkımızda. Son erişim Austos 2018: <http://sebeder.org/hakkimizda.php>.
- SESLİ BETİMLEME DERNEĞİ (SEBEDER) (2019). *Türkçe Dil İçeriği Ayrıntılı Altyazı Uygulamalarını Araştırma Ve İyileştirme Projesi*. Ekim 2018-Şubat. Ankara: SEBEDER.
- SEVİNÇ, A. M. (2006). *Grammatical relations and word order in Turkish Sign Language (TİD)*. Yüksek Lisans tezi. ODTÜ, Ankara.
- SNYDER, J. (2007). "Audio description: The visual made verbal". *International Journal of Arts in Society*, 2 (2), 99-104.
- SNYDER, J. (2008). "The visual made verbal", *The didactics of audiovisual translation*, (Ed.) J. Diaz-Cintas. Amsterdam: John Benjamins, 191-198.
- SZYMAŃSKA B. ve M. ZABROCKA. (2015). "Audio description as a verbal and audio technique of capturing films". *Accessing Audio-visual Translation*. (Ed.) L. Bogucki ve M. Deckert. (s.117-136). Frankfurt:Peter Lang Edition.
- SZARKOWSKA, A. (2013). "Towards interlingual subtitling for the deaf and hard of hearing". *Perspectives: Studies in Translatology*, 21(1). 68-81. DOI: 10.1080/0907676X.2012.722650.
- TALAVÁN, N. (2007). "Learning Vocabulary through Authentic Video and Subtitles". *TESOL-Spain Newsletter XXXI* 5-8.
- TANIŞ POLAT, N. (2011). *Çeviribilim ve Dilbilim Bağlamında Türkiye’de Sesli Betimlemenin Yeri ve Önemi*, Ç.Ü. Çukurova Üniversitesi-Türkoloji Araştırmaları Merkezi, Türkoloji-Makale Bilgi Sistemi.

- Son erişim Ağustos 2018: http://turkoloji.cu.edu.tr/DILBILIM/np_betimleme/np_betimleme.htm.
- TANIŞ-POLAT, N. (2009). "Çeviribilim ve Dilbilim Bağlamında Türkiye'de Sesli Betimlemenin Yeri ve Önemi". *Dilbilim Araştırmaları*, 2009, 1-10.
- TAŞCI, S. S. (2013). *Phonological and morphological aspects of lexicalized fingerspelling in Turkish Sign Language (TİD)*. Yüksek Lisans Tezi.
- TAYLOR CHR. J. (2003) "Multimodal Transcription in the Analysis, Translation and Subtitling of Italian Films". *The Translator*, IX/ 2, 191-205.
- TÖRNQVIST, E. 1995. "Fixed pictures, changing words. Subtitling and dubbing the film Babettes Goesebud". *Tijdschrift voor Skandinavistik* 16:1. 47-64.
- TÜRKİYE RADYO TELEVİZYON KURUMU (TRT). (2018). *Engelsiz TRT*. Son erişim Ağustos 2018: <http://engelsiztrt.tv/>.
- UDO, J. P. ve D. I. FELS. (2009). "The beginnings of a new theatrical tradition: Sighted students describe school play for blind and low-vision audience". *Universal Access in the Information Society*. Son erişim Ağustos 2018: <http://www.ijea.org/v10n20/v10n20.pdf>.
- UDO, J. P. ve D. I. FELS. (2010). "Re-fashioning fashion: An exploratory study of live audio described fashion Show", *Universal Access in the Information Society*, 9 (1), 63-75.
- UDO, J. P. ve D. I. FELS. (2010b). "Universal Design on Stage: live audio description for theatrical performances", *Perspectives*, 18:3, 189-203. DOI: 10.1080/0907676X.2010.485683.
- UDO, J. P. ve ACEVEDO, B. ve FELS, D. I. (2010). "Horation audio describes Shakespeare's Hamlet: Blind and low-vision theatre-goers evaluate an unconventional audio description strategy". *British Journal of Visual Impairment*, 28 (2), 139-156.
- UTSUKARCI, O ve ÖZDEMİR, D. (2019). *Sağırılar konfederasyonu'nun sağırın eğitimi konusunda araştırma ve öneriler raporu Ocak 2019*. Yayımlanmamış Rapor.

- VANDERPLANK, R. (1988). "The value of teletext subtitling in language learning". *ELT Journal*, XLII, 272-81.
- VERCAUTEREN, G. (2007). "Towards a European Guideline for Audio-Description". *Media for All: Subtitling for the Deaf, Audio Description and Sign Language*, (Ed.) J. Diaz-Cintas, P. Orera ve A. Remael. Amsterdam: Rodopi, 139-150.
- VERCAUTEREN, G. (2012). "Narratological Approach to Content Selection in Audio-Description: Towards a strategy for the Description of Narratological Time", *MonTi* 4: 207-232. DOI: 10.6035/MonTI.2012.9.9.
- WILLIAMS, G. F. (2009). *bbc.co.uk Online subtitling Editorial Guidelines V1.1*. G.F. Williams tarafından derlenmiştir. http://www.bbc.co.uk/guidelines/futuremedia/accessibility/subtitling_guides/online_sub_editorial_guidelines_vs1_1.pdf.
- WILLIAMS, H. ve THORNE, H. (2000). "The value of teletext subtitling as a medium for language learning". *System* XXVIII, 217-28.
- WOODS, D. (2006). "StopGAP case study report: Audio description with an in-tegrated dance company". Son erişim: http://www.developingaudiences.com/documents/envisage_transcript.doc.
- WURM, S. (2007). "Intralingual and Interlingual Subtitling: A Discussion of the Mode and Medium in Film Translation". *The Sign Language Translator and Interpreter (SLTI)* Volume 1, Number 1. 115-141.
- YILMAZ, E., KOLİVAR, E ve OKYAYUZ, A.Ş. (2018). "Audio description in Turkey: A Look at Quality Norms and Assessment". *UMAQ International Conference "Understanding Quality in Media Accessibility"* 04 - 05 June 2018, Universitat Autònoma de Barcelona, Spain. Yayımlanmamış konferans bildirisi.
- ZAREI, A.A., ve Z. RASHVAND, Z. (2011). "The effect of interlingual and intralingual, verbatim and nonverbatim subtitles on L2 vocabulary comprehension and production". *Journal of Language Teaching Research*, II/3 618-25 (May).
- ZATLIN, P. (2005). *Theatrical Translation and Film Adaptation, A Practitioner's View*, Clevedon: Multilingual Matters.

ZESHAN, U. (2002). "Sign Language in Turkey: The story of a hidden language." *Turkic Languages*, 6 (2).229-274.

ZESHAN, U. (2003). "Aspects of Türk Isaret Dili (Turkish Sign Language)". *Sign Language and Linguistics* 6 (1), 43-75.